ULKOMINISTERIÖ
Poliittinen osasto
POL-40 Katri Viinikka

LAUSUNTO PC0TQ4DJ-2

05.02.2021

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta

Viite
VNS 3/2020 vp

Asia
Sukupuolten tasa-arvon edistäminen osana Suomen ulkopolitiikkaa ja Agenda 2030:n toimeenpanoa

Naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan prioriteetti. Se on samalla yksi kehityspolitiikan painopistealueista ja osa Agenda 2030:n tavoitteen nro 5 toimeenpanoa. Hallitusohjelman mukaisesti Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa keskeistä on ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Toiminnan perustana on sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä ja kansainväliseen oikeuteen nojaava monenkeskinen yhteistyö.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään ulkopolitiikan eri osa-alueilla: muun muassa turvallisuuspolitiikan, ihmisoikeuspolitiikan, kehityspolitiikan, kauppapolitiikan ja kansainvälisen oikeuden keinoin. Erityistä huomiota kiinnitetään vammaisten naisten ja tyttöjen asemaan. Suomi tunnetaan kansainvälisesti yhtenä tasa-arvon johtavista valtioista. Suomi on uskottava naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman puolestapuhuja, joka uskaltaa hakea avointa vuoropuhelua myös omista ihmisoikeusongelmistaan. Suomen kaltaisia valtioita tarvitaan entistä enemmän, sillä sukupuolten tasa-arvoa (*gender equality*) haastetaan yhä järjestelmällisemmin. Tämä näkyy laajasti kansainvälisissä järjestöissä, kuten YK:ssa, ETYJissä ja Euroopan neuvostossa (EN). Se näkyy lähes päivittäin myös Euroopan unionin (EU) lainsäädäntötyössä ja unionin ulkosuhteissa.

Tässä lausunnossa keskitytään seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja –oikeuksiin sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen. Käsittelyn ulkopuolelle jää esimerkiksi laaja naiset, rauha ja turvallisuus –kokonaisuus.

<u>Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja –oikeudet (SRHR)</u>

Suomen ihmisoikeuspolitiikan lähtökohta on, että jokaisella tytöllä ja naisella on perustava oikeus määrätä omasta kehostaan, lisääntymisestään ja elämästään osana ihmisoikeuksien toteutumista. Vahvistamalla näitä oikeuksia vaikutetaan perheiden ja yhteiskuntien hyvinvointiin. Näiden oikeuksien täysi toteutuminen on myös edellytys kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiselle. Suomi käyttää seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet -termiä kokonaisuudessaan (*sexual and reproductive health and rights,*

Postiosoite
PL 176
00023 VALTIONEUVOSTO

Vaihde
+358-(0)295-350 000

Telefax
+358-(0)9-629 840

SRHR). Täten termi kattaa mm. kaikki seksuaalisuuteen liittyvät terveysasiat, kuten seksuaalikasvatuksen, ehkäisyn, äitiysterveyden, oikeuden turvalliseen seksiin sekä tarvittaessa mahdollisuuden turvalliseen raskauden keskeytykseen. Suomi tekee tiivistä yhteistyötä samanmielisten valtioiden kanssa SRHR-kysymyksien edistämisessä multifoorumeilla.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen saatavuus ja laatu ovat keskeisiä keinoja köyhyyden vähentämiseksi sekä naisten ja lasten aseman ja terveyden parantamiseksi. Sijoittaminen nuoriin naisiin ja tyttöihin on vaikuttavimpia keinoja saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet. Tarpeellisten palvelujen puuttuminen tekee kehitysmaissa tyhjäksi muissa kehitystavoitteissa aikaansaadun edistyksen. Suomi tuo kansainvälisesti esiin esimerkkejä myös kansallisista toimistaan (esim. seksuaalikasvatus ja ilmainen ehkäisy alle 18-vuotiaille).

Koronapandemian rajoitustoimien takia naisten on vaikeampaa saada perhesuunnittelupalveluita ja ei-toivotut raskaudet ovat kasvaneet paljon kehittyvissä maissa. Myös synnyttäminen sairaalassa on vaikeutunut huomattavasti- ja äitiys-ja lapsikuolleisuuden arvioidaan nousevan merkittävästi.

Lapsi-, pakko- ja ennenaikaisilla avioliitoilla sekä naisten sukuelinten silpomisella on suuri haitallinen vaikutus naisten ja tyttöjen terveyteen sekä oikeuksien toteutumiseen. Koronaviruspandemia hidastaa naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa seksuaalisen ja sukupuolittuneen väkivallan vastaista työtä. Vammaisten naisten ja tyttöjen asema on usein kaikkein heikoin. Koronapandemian myötä on mahdollista, että kaksi miljoonaa tyttöä lisää joutuu silpomisen kohteeksi ja lapsiavioliitot lisääntyvät 13 miljoonalla vuosina 2020-2030.

Merkittävä osa Suomen SRHR-tuesta kanavoituu YK:n Väestörahasto UNFPA:lle, jonka tuki vuonna 2020 oli 33 miljoonaa euroa. UNFPA toimeenpanee Suomelle tärkeitä tavoitteita (mm. perhesuunnittelun saatavuus ja äitiyskuolleisuuden vähentäminen). Järjestö kitkee sukupuolittunutta väkivaltaa ja haitallisia käytäntöjä. Koronakriisissä UNFPA on myös toimittanut terveydenhuoltohenkilökunnalle välttämätöntä ja kriittistä lääketieteellistä apua. Yleisrahoitus on joustavaa tukea, jota järjestöt voivat suunnata sinne, missä sitä eniten tarvitaan. Koronaviruspandemian aikana joustavan yleisrahoituksen merkitys on entisestään korostunut. Suomi oli vuonna 2020 myös YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin suurin yleistuen antaja. Suomi tukee SRHR-toimia myös kansalaisjärjestöjen ja muiden rahoitusinstrumenttien kautta.

Viime vuosina konservatiiviset äänet ovat voimistuneet SRHR:ä koskevassa keskustelussa. Presidentti Joe Biden kumosi 28.1.2021 Trumpin hallituksen voimaan saattaman nk. Mexico City Policyn, jolla kiellettiin USAIDin rahoitus kaikilta järjestöiltä, jotka tarjoavat raskauden keskeytyksiin liittyviä palveluita tai tiedotusta. Uusi hallinto palautti myös rahoituksen UNFPA:lle. Yhdysvaltojen uusi myönteisempi SRHR-politiikka ei kuitenkaan auta heti kehittyvissä maissa, joissa SRHR-palveluja tarjoavat järjestöt ovat joutuneet lopettamaan toimintansa.

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW-sopimus) on keskeinen naisten oikeuksia koskeva kansainvälinen ihmisoikeussopimus ja maailmanlaajuisesti merkittävä väline naisten oikeuksien ja tasa-arvon edistämiseksi. Sopimuksella on 189 osapuolta, mukaan lukien Suomi (SopS 67 ja 68/1986).

CEDAW-sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo sopimuksella perustettu itsenäinen ja riippumaton naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW-komitea) osapuolten määräaikaisraportoinnin kautta. Sopimukseen tehdyllä valinnaisella pöytäkirjalla komitealle on annettu toimivalta tutkia yksilövalituksia sekä toimittaa vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenettely. Valinnaisella pöytäkirjalla on yhteensä 114 osapuolta, mukaan lukien Suomi (SopS 20 ja 21/2001).

Suomi tukee CEDAW-sopimuksen mahdollisimman laajaa ratifiointia, tehokasta täytäntöönpanoa ja tulkinnan dynaamista kehittymistä. Suomi vastustaa johdonmukaisesti sopimukseen tehtyjä varaumia, jotka ovat ristiriidassa sopimuksen päämäärän ja tarkoituksen kanssa. Valitusmenettely on tärkeä oikeussuojakeino, joka osaltaan vahvistaa naisten oikeuksia oikeudellisesti velvoittavina ihmisoikeuksina.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (Istanbulin sopimus) on maailman edistyksellisin oikeudellisesti velvoittava asiakirja naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi ihmisoikeusloukkauksena. Sopimuksella on 34 osapuolta, mukaan lukien Suomi (SopS 52 ja 53/2015), ja se on avoinna liittymistä varten myös EN:n ulkopuolisille valtioille. EU on allekirjoittanut sopimuksen, mutta ei ole liittynyt sopimukseen. Liittymistä koskeva asia on EU-tuomioistuimen käsittelyssä.

Istanbulin sopimus kohtaa myös jyrkkää vastustusta, ja sopimuksesta levitetään systemaattisesti väärää tietoa. Vastustus liittyy usein yleisempään naisten oikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon vastustamiseen.

Suomi on Istanbulin sopimuksen vahva tukija. Suomi edistää Istanbulin sopimuksen mahdollisimman laajaa hyväksyntää sekä EU:n liittymistä sopimukseen. Suomi edisti aktiivisesti näitä tavoitteita EU:n neuvoston puheenjohtajana. Suomen suurlähettiläs Nina Nordström valittiin joulukuussa 2020 toiselle kaudelle Istanbulin sopimuksen osapuolten komitean puheenjohtajaksi.

Liitteet -